

Politikai
röpiratok

87

87
667

BESZÉD,

MELYET

SZÉKI GR. TELEKI LÁSZLÓ

VÉGTISZTELETÉRE

LOSONCZ VÁROSA ÁLTAL RENDEZETT GYÁSZ-
ÜNNEPÉLY ALKALMÁVAL

AZ 1861. ÉV JAN. 2-KÁN A LOSONCZI PIACZON

MONDOTT

✓ SZTEHLO ANDRÁS,
LOSONCZI EV. LELEKÉSZ.

(DEBALLAGI MÓR.)

4.

PEST.

NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.

1861.

b13752-00769245

BESZÉD

1881

SZÉKI GR. TELLEKI LÁSZLÓ

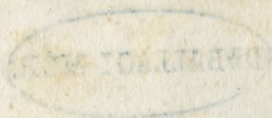
MEGJELENÉS

OSZTÓK VÁRÓSA ALTAI BENDRETTI GYÁRSZ.
ÜNNEPÉLY ALKALMÁVAL

AN 1881. ÉV JÚN. HÓN. 1. NAPJÁN A TÖRÖLTI PÁRTOK

MEGJELENÉS

SZÉKI ANDRÁS
OSZTÓK VÁRÓSA

1881

NYOMATOTT WOLFFNER F. ÉRT.

1881

A minden kegyelemnek Istene, ki hívott minket az ő örökkévaló dicsőségére a Jézus Krisztusban, az tégyen bennünket tökéletesekké, erősítsen meg, tégyen állandókká és állhatatosokká. Amen.

Alapige: Máté 10, 34—39. „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert. Mert jöttem, hogy azt cselekedjem, hogy a fiú az ő atyjának ellensége legyen, a leányzó az ő anyjának, és a menyé az ő napának. És hogy az embernek ellensége legyen az ő háznépe. A ki szereti atyját vagy anyját inkább, hogy nem engemet, nem méltó az énhozzám; és a ki szereti fiát vagy leányát inkább, hogynem engemet, nem méltó az énhozzám; és a ki fel nem veszi az ő keresztét, és úgy nem követ engemet hátul, nem méltó az énhozzám. A ki megtartja az ő életét, elveszti azt; és a ki elveszti életét énértem, megtalálja azt.“

T. H.! Az igazság hajnala mindig nagy emberek bölcsője volt. Oly jóságos, oly atyai tudniillik az isteni gondviselés, hogy, valahányszor az emberiség életfáján egy nemes, egy üdvös eszme, egy nagy igazság, mint érett gyümölcs ragyogott: mindannyiszor nagy embe-

reket küldött, kik nemcsak eléggé ügyesek, de eléggé bátrak is voltak, e gyümölcsöt, mindazon sárkányok daczára, kik azt őrzik, leszakítani, s az utána epedő emberiségnek nagylelkűleg oda nyújtani.

Legközelebb Krisztus születése előtt élő *pogány* nemzetek, tapasztalván, hogy vakhit és babona nemünk legrontóbb ellenségei : kezdék keresni az igazi utat Isten tökéletesb ismeretére s méltóbb tiszteletére. A bölcsaik által elhintett mag csirázni kezdett; nagy átalakulási korszak állott be az emberiségre nézve; átmenet a gyermekkorból a férfikorba, melyben gyermeki játékaik mosolyt csálnak ajkainkra, s hol nagyobb szerű, jelentősb, szellemibb foglalkozást kívánunk s keresünk.

A *zsidó* nemzet ez időben a legnagyobb megalázás korát élte. Római helytartók zsaroltak ott, hol egykor nemzeti királyok, a bölcs Salamon, a kegyes Dávid atyailag uralkodának. De ezen nemzet nagyszerű és magasztos reményeket táplált keblében; s régi dicsőségének romjai felett, szebb és boldogabb jövőről álmodott. A nemzetek tudniillik, még nchezebben mint egyes emberek, válnak meg dicsőségüknek régi emlékeitől, s ha mindentket elvesztették, a remény marad meg keblökben, mint utolsó angyal, melyet a véghetetlen irgalmű Isten bocsátott e földre, hogy kétségbe ne essünk. A zsidók vártak tehát szabadítót, vártak hőst és vezetőt, ki hazájoknak függetlenségét helyreállítaná, s a nemzetnek régi fényét és dicsőségét visszaadná.

S így az igazság után epedő emberi nemnek — a pogányoknak ép úgy mint a zsidóknak — vezetőre vala szüksége, hősré, ki a már megizlelt lelki javakat kivívhatta. És íme megjőve Krisztus, a várt, az óhajtott szabadító, az *igazság királya*, az *út*, az *igazság*, az *élet maga*, megjőve!

Örömmel fogadták őt az igazak, a szabadság után épedők, s ő biztató őket így szólván: *„ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizony tanítványim lesztek, és megismeritek az igazságot, s az igazság szabadokká téssen titeket.“* De, ne gondoljátok, hogy a feladat csekély; *„ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bossássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert.“*

Igy szólt a vezér. Tizennyolcz század mult el azóta, s a harc még folyvást tart; s e tekintetben oly kevésbé változott a világ, miszerint a vezér szavai most is alkalmazhatók viszonyainkra. Az ügy tudniillik, melyért Krisztus és az Apostolok hevültek, most is a jók és igazak ügye; nem egyéb az t. h.! mint az evangelium világhódító eszméi, a szeretet, testvériség és igazság szent ügye; a bajnokok, kik ezen ügy mellett harcolnak, ugyanazok; az igazság felkent hősei, apostolai; s az ellenség, melylyel küzdenek, szinte a régi; mert hiszen nekünk is — ép úgy mint az Apostoloknak — *„nincsen tusakodásunk a vér és test ellen, hanem birodalnak ellen; hatalmasságok ellen; e világnak urai ellen; az élet setétségének vezérei ellen; a lelki gonoszágok ellen, melyek a magasságban vannak.“*

Folyvást tart a harc, s számtalanok estek el abban; számtalanok hazánkban is; mert hiszen e hon fiai a szent és üdvös eszmékért mindig hevültek; s bár mely lobogóját tűzte ki a haladás nemtője, a magyar mindig alatta találtatott; alatta áldozott; alatta harcolt; alatta esett el. Számtalanok estek el, legközelebb:

TELEKI LÁSZLÓ.

Teleki László! Van-e név, mely e hazában az utolsó időkben oly népszerű lett volna, mint Teleki

László neve? Van-e név, melyhez oly magasztos remények kapcsoltattak volna, mint ehhez? Van-e férfi, kiről annyit beszélt — s kitől annyit várt volna e hazában nagy és kicsiny, gazdag és szegény, boldog és boldogtalan? Oh, hogy a nap nyugodóba szállt, mielőtt azt egész fényében, egész dicsőségében láttuk volna! Oh, hogy a vezér elesett, mielőtt számunkra a szabadság országának kapuit megnyitotta volna! — De úgy akarták végzetek, s mi hallgatunk. Mondják, hogy a fáradt szív a lángzó érzemények tüzeiben elhamvadt. Meglehet, mert hiszen valamint a villám rendesen a legmagasb bérczeket s tornyokat sujtja: úgy az élet legkinosb szenvedései s legnagyobb csapásai, csak épen a legnemesebb lényeket érhetik. De bár mint esett el Teleki László, az igazság harczában esett el; mint az igazság királyának bá bajnoka.

Lássuk már most, *mit kíván az igazság királya bajnokaitól? s minő játalmat ad nékik?*

I.

Az igazság királya bajnokaitól kíván mindenekelőtt: *önmehtagadást*. Hallottuk az intést: „*a ki fel nem veszi az ő keresztét és úgy nem követ engemet hátul, nem méltó az énhozzám.*“ S tudjunk, hogy e nagy hőse az igazságnak az önmehtagadásban mester volt; anynyira, miszerint joggal sóhajta fel: „*a vadaknak barlangjok vagyon s az égi madaraknak fészkek, de az ember fiának nincsen hová fejét lehajtsa.*“ S ez rendesen a nagyok sorsa. Azok, kik tudják, hogy Isten képére teremtett lények; hogy a testi szükségeken s érzéki gyönyörön kívül magasabb czél van előttük; kik arra törekesznek, hogy, korlátozva a test vágyait, hajlamait,

indulatait, tökéletesek legyenek, mint mennyei atyánk tökéletes; s kik a magok tökéletesbülése mellett egy-szersmind az összes emberiség nemesítésén, polgáriso-dásán dolgoznak, s a közjólét s közboldogság előmoz-dítása körül fáradoznak : azok ez életben örömet, nyu-godalmat, megelégedést ritkán, vagy épen soha sem találhatnak. *„Mint az arany a tűzben, úgy próbáltatnak meg az igazak a nyomorúság tűzében!”*

Nézzétek a tudóst, ki íróasztalánál virraszt, s tu-dományával világosságot terjeszt e földön, de fárasztó munkája mellett egészségét aláassa, s végre megrontja : nem hasonlít-e szomorú lámpájához, mely másnak vilá-gítva, maga magát emészti meg? Nézzétek a nagy ha-zafit, a szabadság védőjét, terjesztőjét; nap ő, mely érlelő melegével a sötét és hideg földet világítja s ter-mékenyíti; a nélkül, hogy saját teremtményire, a virá-gokra s gyümölcsökre igényt tartana. Ezeket csak a késő maradék szakítandja s szedendi; míg ő neki csak keserű pohár jut. Nézzétek a hős vezért, ki hazájának szabadságaért harczolva, a döntő, győzedelmes csatában elesett; ő a kivívott javakban részt venni nem fog. Nem, a nagy ember, az igazság bajnoka nem lehet önző, s az önmegettagadás az első erény, mely tőle váratik.

Egy másik erény, melyet az igazság királya, baj-nokaitól kíván, az *áldozatkészség*. *„A ki szereti atyját vagy anyját inkább hogy nem engemet, nem méltó az én-hozzám; és a ki szereti fiát vagy leányát inkább hogy nem engemet, nem méltó az énhozzám.”* Így szólt Krisz-tus; nem különben más alkalommal egy lelkes ifjuhoz, tudniillik : *„ha tökéletes akarsz lenni, eredj el, add el minden marhádát és osztogasd a szegényeknek, és jere, és kövess engemet.”* Igen, *„a nagyra termett, áldozatok-ban él”;* s csak az, ki az általa elismert igazságnak, a

nemes és üdvös eszméknek, nemcsak tehetségeit, nem csak kényelmét, nemcsak vagyonát, de nyugalját s életét is feláldozni kész; csak az lehet nagy, csak az lehet hűséges és tántoríthatlan apostola az igazságnak! Oly ember, ki mindig hátra tekint, mindig számítgat s nézi, valjon a szőnyegen lévő ügy pártolása, előmozdítása, rá nézve nem lesz-e káros? nem kíván-e felette nagy áldozatokat? oly ember, kinek áldozatkészsége saját falain túl nem terjed: oly ember ne is álmodják a nagyok babérjáról, hanem szegődjék inkább azon szűkkeblűekhez, kikről megvagyon irva: *„valaki az ő kezét az eke szarvára veti, és azokra néz, a melyek ő utána vannak, nem alkalmas az Istennek országára!”*

Bizonyos, hogy a nagy embereknek, valamint legszébb, úgy legszükségesebb erényei is az önmehtagadás és az áldozatkészség. S miért? Mert ez erényekből végre mint dicső virág nyílik a bátorság, az igazság hajnokának koronája. *„Jöttem — monda Jézus — hogy azt cselekedjem, hogy a fiú az ő atyjának ellensége legyen, a leányzó az ő anyjának, és a menyé az ő napjának, és hogy az embernek ellensége legyen az ő háznépe.”* Nincs máskép t. h.!

„A világ fondorul fizet,
Megtermi a bűnt sűrű gyom gyanánt;
És ki azt serényen irtaná,
Sokkal gyűlöltebb, mint a bűn maga.“

S örök igazság rejlik koszorús iróink egyikének ama szép szavaiban is: *„Minden vétek elengedettik e világon, csak az nem, hogy a tömegnél nagyobb valál; s üldözés az első jel, hogy megismertetél. Állj magasan, s a távolból föltekintve hozzád, parányinak fognak hirdetni; ereszkedjél le hozzájuk s sárba vonnak; legye-*

nek nagy eszméid, — bolondnak, legyen szíved — higvelejűnek mondanak; törd szét lánczaikat, s panaszkodni fognak, hogy megsértéd karjaikat; vezesd győzelemhez, s gyűlölnek sebeikért; adj nekik egy nagy igazságot, s átkoznak, hogy elvevéd csalódásaikat; vezesd egy szebb jövőhez, s vándorlásuk alatt Egyiptom hűstálait fogják kérni tőled; mutasd nekik Istenöket, s elfordulnak tőled s arany bornyokat imádják!“

Az emberek ily természete mellett tehát, az igazság bajnokának mindenek felett elszánt bátorságra van szüksége; hogy, nem gondolva az emberek itéletével, nem keresve azoknak pártolását, kegyét és közremunkálását, tántorithatlanul haladhasson a kitűzött czél felé; tudva, hogy : *„a ki napot keres, a vésszel megvíni ne féljen!“*

Ezek a nagy emberek, az igazság bajnokainak tulajdonságai; ez, mit Krisztus tőlök követelt. Teleki Lászlónál nagy mértékben találtattak e tulajdonságok. Ő, mint gazdag főúri család sarjadéka, körül volt halmozva mind azon anyagi javakkal, melyek után a közönséges emberek annyira sovárognak; s melyeknek sokszor becstületöket s lelkiismeretök nyugodalmát feláldozni képesek. Mily szerencsésen, mily kényelmesen, mily boldogan tölthette volna ő napjait fényes palotáiban s diszkertjeinek lombos árnyai alatt! De ő azoknak egyike volt, kik érzik, hogy épen a nemzet nagyjainak egészen más, nemesebb, magasztosb hivatása van; s a nélkül, hogy számítgatott, — a nélkül, hogy hátra tekintett volna, dicső őseinek nyomdokán — mert hiszen a Telekiek mindig dicsők valának -- a legnagyobb *önmehtagadással*, határtalan *áldozatkészséggel*, s tántorithatlan *bátorsággal* az igazság bajnokai közé állott. Se szolgálatban, valamint hazájában, úgy külföldön is,

mint vagyonvesztett, hazátlan vándor, elveihez hű maradt; hű mindaddig, míg e nehéz harcban a fáradt sziv megtört. Sőt még mint halott is harczolt ő szent ügye mellett, egy beszédet hagyván maga után, mely elveit Európa előtt igazolni fogja.

II.

Ősi sirboltjában pihen a fáradt bajnok. Hol a jutalom? Mert hiszen mondtuk, hogy az igazság királya, bajnokainak jutalmat is ad. Jutalmat? Ő maga a keresztfán halt meg; Apostolainak nagyobb része — s első követői közt százezeren mint vértanuk estek el; Vald Péter az első reformator száműzésben halt meg; Huss és prágai Jeromos a máglyán; Savonarola megfojtva égettetett meg; Zvingli a csatában halt meg, melyet követőivel vallásának védelmére vívott; s Luthert csak szavazattöbbség menté meg a haláltól. Így volt ez a vallás mezején. A tudomány mezején számtalanok, kik fátylaként világítottak, a legnagyobb inségben, sokszor éhen haltak meg. A politikai vértanuk száma pedig — mint tudjuk: millio! Hol a jutalom? Van ez is. Olvastuk: *„a ki megtartja az ő életét, elveszti azt; és a ki elveszti életét én érettem, megtalálja azt!“*

„A ki megtartja az ő életét — elveszti azt.“ Képzeljünk magunknak egy szerencsétlen nemzetet, mely függetlenségét elvesztette, — s egy nemzet mindent veszttett, ha ezt elveszté. — Az országban a kényuralom ülötte fel tanyáját; s ez tudva, hogy jogtalan rendeletei s véghetetlen zsarolásai mellett „pártolást nem érdemel, minden gondját a leigázott nemzet netaláni tervei-nek ismerésére s kijátszására fordítja, a legnemesebb emberek, a legerényesebb polgárok, a legaljasb s leg-

nyomorultabb kémek felvigyázata alá kerülnek, s oly kormányrendszer támad, melynek alapja a gyalázat.“ A nemzet egyideig türelemmel hordja a lánczot; végre a természeti ösztönnek engedve, felkel, s hősileg vívja a védelmezett népjog csatáját. S im, míg a csaták hegyenvölgyön folynak, azalatt ott pompás palotájában, sybaritai fényűzésnek közepette, nyugodtan folytatja napjait egy főúri család elkényesztett, elpuhult sarjadéka. Hideg közönyösséggel, részvétlenül nézi az országszerte hullámzó indulatokat, küzdelmeket, csatákat; s egykedvűleg, nyájas mosolylyal fogadja a nála koronként benyitó ellenpárt embereit, ép úgy mint a honfiakat. Szóval, ő semleges marad, s a viláért sem szegődnek az egyik vagy a másik párthoz, mert hiszen főczélja: *életét megtartani*. S ez sikerült néki; régen elhangzott a csaták robaja, beállott a béke, ő él, s szokott módja szerint folytatja napjait. De im, végre beáll a hanyatlás kora, s ő — miután körülötte az orvosi tudomány kincstára végkép kimerült volna, a sirba száll. Született, élt s meghalt! S ha — mint szokás — ily ember sirjára egy pompás emlék tétetik, melyen arany betűkkel írva van — nem az, a mi az elhúnyt volt, de a minek kellett volna lennie: akkor a környék egy ideig nézi s bámulja a pompás emléket, míg az végre, a halottal együtt, elfelejtetik. Ily ember *meghal*; tökéletesen hal meg, s beteljesedik rajta Krisztus itélete: „a ki megtartja életét — elveszti azt!“

De „a ki elveszti életét én érettem, megtalálja azt!“ Ismét országot látok, s ismét a védelmezett népjog csatáit; hőseket látok, kik tanácskozási termekben s csatatéren mint vezérek diszlenek; s mindenütt a mozgalom élén állva, vagy a harcban esnek el, vagy mint vértanuk múlnak ki, vagy pedig mint bujdosók hervad-

nak el egy idegen ég alatt. Apostolokat látok, kik bejárva az egész földet, világosságot terjesztenek, s egy nemesebb polgárisodásnak alapját letéve, az igazságnak áldozatul esnek; tudósokat látok, kik nagy igazságokkal, üdvös eszmékkal gazdagítják meg az emberiséget, s elfelejtve, vagy tán észre sem véve, inségben halnak meg; lelkesült férfiakat látok, kik mint újtók, mint reformátorok, bátran tüzik ki a haladás lobogóját, s száműzésben vagy börtönben, vagy a máglyán halnak meg. Szóval, férfiakat látok, kik meghaltak, mint az igazság királyának hűséges bajnokai, az igazság esztáiban. Meghaltak? Igen is meghaltak, mint azt a közéletben mondani szoktuk, de:

„Márvány lapokra tettöket,

Örök betűivel,

A történet komoly szavú

Muzsája vési fel.

Mint víttanak, mint estek el,

Szabadság harcain,

Beszéli a vándorregé

Utódok ajkain!¹⁴

Oh t. h.! a nagy emberek élete nincsen a romlékony testhez kötve, s ily embereknek az a kiváltsága van a küznapiak felett, hogy szellemök mint alkotó angyal jár az emberek közt, s ők örökké élnek. Négy ezredév mult el, hogy Mózes, a nagy törvényhozó, mint fáradt hős Nébo hegyén hűnyt el; s nem él-e még most is törvényeiben s életrevaló nemzetében? Két ezredév mult el, hogy Socrates polgártársainak ítélete folytán a mérég poharát itta, s nem fénylik-e most is mint első rangú csillag az őskor éjelen? Tizenhét század mult el, hogy Urunk Jézus Krisztus a keresztfán elvérzett, s nem imádtatik-e most is a félvilág által? s mind azon férfiak, kik tetteik, műveik által, az emberiség jöltévői

lettek, s az igazság szolgálatában mint hűséges, tántoríthatlan bajnokok estek el : nem élnek-e most is közöttünk? s nem lelkesítik-e a késő maradékot hasonló tettekre? s e késő maradék, nem áldja-e, nem őrzi-e emléköket, mint szent ereklyét, mint az ég legnagyobb kincsét?

S ez a *jutalom!* ez az örök élet már e földön; ezt érté Krisztus, midőn mondá: „a ki elveszti életét én-érettem, megtalálja azt!”

De van az ilyen embereknek jutalmok ez életben is; és ez azon öntudat, hogy hivatásuknak eleget tettek. Boldogok ők mindenütt, mert keblökben hordják kincseiket; mert tetteik azon jó angyalok, kik mint vigasztalók, buzdítók s bátorítók, velek járnak. Ily öntudat gyümölcse azon mennyei béke, melyet Krisztus hiveinek ígért, mondván: „*békességet hagyok néktek, amaz én békességemet adom néktek, nem úgy adom én néktek, mint e világ adja. Ne háborodjék meg a ti szivetek és ne féljen.*“

„*A ki elveszti életét én-érettem, megtalálja azt!*“ Teleki László egész életében buzgón, lelkesen, tántoríthatlanul harczolt az igazság mellett; s mint az igazság hű bajnoka életét elvesztvén, *megtalálta azt!* — Igen, Teleki László él, s élni fog, míg emberek élnek; s lelkesült szelleme a honfiak fáklyája lesz; s oly haza, melynek bércein Teleki László szelleme, mint égi szikra ég, nem veszhet el, mert :

„Hol honfi hűnyt, egy szikra ég
Fenn a sírhalmokon,
S balszázadoknak éjén át
E lángban él a hon.
S e szikra a hon napja lesz,
S hol fénye hön ragyog,
Az élet a hon kebelén
Ujulva feldobog!”

Tanuljatok honfiak Teleki Lászlótól önmegtagadást,
 áldozatkészséget s bátorságot, akkor a hon mentve
 lesz; akkor szőheti hálóját a kényuralom pókja; csak
 lepkék és denevérek bonyolódnak abba, de nem ma-
 gyar sasok! — Amen.

DE BALLAGI GEZA.

